

O'ZBEKISTON TA'LIM TIZIMIDA MUSTAQILLIK YILLARIDA AMALGA OSHIRILGAN ISLOHOTLARNING TARIXIY BOSQICHLARI

AXROROVA RUXSHONA

MILLAT UMIDI UNIVERSITETI, BIZNES BOSHQARUV FAKULTETI

Annotatsiya

Ushbu maqolada O'zbekiston ta'lim tizimida mustaqillikka erishgandan so'ng amalga oshirilgan islohotlar, ta'lim tizimining shakllanish jarayoni, huquqiy asoslarning yaratilishi hamda ularning amaliyotga tatbiq etilishi yoritiladi. 1991-yil 1-sentabrda O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan so'ng mamlakatda ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy sohalarda keng ko'lamli islohotlar boshlandi. Ta'lim tizimi bu o'zgarishlarning markazida turdi, chunki bilimli va tafakkurli insonlarsiz jamiyat taraqqiy etmaydi. Maqolada O'zbekiston ta'lim tizimining rivojlanish jarayoni to'rt bosqichga ajratilib tahlil qilinadi: 1) 1991–1997-yillar — mustaqil ta'lim tizimining shakllanish davri; 2) 1997–2016-yillar — “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” asosida islohotlar; 3) 2017–2020-yillar — ta'limni modernizatsiya qilish davri; 4) 2021-yildan hozirgacha — raqamli va innovatsion ta'lim bosqichi.

Kalit so'zlar: mustaqillik, ta'lim tizimi, islohotlar, Kadrlar tayyorlash milliy dasturi, raqamlashtirish, innovatsion ta'lim, Harakatlar strategiyasi.

Kirish

O'zbekiston mustaqillikka erishgan ilk yillardan boshlab jamiyatning har bir sohasini tubdan yangilashga kirishdi. Ayniqsa ta'lim tizimi mamlakat taraqqiyoti uchun eng muhim ustuvor yo'nalish sifatida tanlandi. Chunki taraqqiyotning poydevori inson kapitaliga, ya'ni bilimli, ma'naviy yetuk, mustaqil fikrlovchi yosh avlodni tarbiyalashga tayanadi.

Ta'lim tizimini isloh qilish zarurati bir necha omillar bilan bog'liq edi: sobiq SSSR davridan meros qolgan markazlashgan ta'lim modeli yangi demokratik jamiyatga mos emas edi; milliy qadriyat va tarixga asoslangan mustaqil ta'lim konsepsiyasi shakllantirilishi lozim edi; xalqaro standartlarga yaqinlashish ehtiyoji paydo bo'ldi. Shu maqsadda mustaqillik yillarida O'zbekiston ta'lim tizimi bosqichma-bosqich isloh qilinib, bugungi kunda raqamli, innovatsion va xalqaro integratsiyalashgan tizimga aylandi. Quyida bu jarayonning to'rt asosiy bosqichi tahlil qilinadi.

1-bosqich: Mustaqil ta'lim tizimining shakllanish davri (1991–1997-yillar)

Ushbu davr ta'lim sohasida milliy o'zlikni tiklash, ma'naviyatni ustuvor qilish va mustaqil ta'lim tizimining huquqiy poydevorini yaratish bosqichi bo'ldi. 1992-yilda qabul qilingan **“Ta'lim to'g'risida”gi Qonun** ta'lim tizimining yangi huquqiy asoslarini belgiladi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 41-moddasida “Har bir inson ta'lim olish huquqiga ega” ekani mustahkamlandi.

1993-yilda “Lotin yozuviga asoslangan o'zbek alifbosini joriy etish to'g'risida”gi qonun milliy tafakkur va madaniyatni mustahkamlashga xizmat qildi. Shu yillarda maktab dasturlari milliy tarix, adabiyot, din va axloqqa asoslangan holda yangilandi. O'quv rejalari qayta ishlab chiqildi, yangi darsliklar yaratildi. Tarix, ma'naviyat, ona tili va axloq fanlariga alohida e'tibor qaratildi.

Shuningdek, 1994-yilda o'qituvchilar malakasini oshirish institutlari faoliyati qayta tashkil etildi. Milliy ta'lim konsepsiyasida shaxsni ma'naviy, intellektual va jismoniy jihatdan kamol toptirish, uzluksiz ta'lim tizimini yaratish maqsadi ilgari surildi. Prezident Islom Karimov tomonidan taklif etilgan **“Kadrlar tayyorlash milliy modeli”** konsepsiyasi aynan shu davrda shakllanib, keyingi islohotlarning asosini yaratdi.

1991–1997-yillar O'zbekiston ta'lim tizimining mustaqil yo'nalish, huquqiy mustahkamlash va milliy qadriyatlarga tayangan yangi davri bo'ldi.

2-bosqich: Ta'limni tubdan isloh qilish davri (1997–2016-yillar)

1997-yil 29-avgustda qabul qilingan **“Ta'lim to'g'risida”gi Qonun** va **“Kadrlar tayyorlash milliy dasturi”** mamlakat ta'lim tizimini tubdan o'zgartirdi. Bu hujjatlar asosida uzluksiz ta'lim tizimi — maktabgacha, umumiy o'rta, o'rta maxsus, oliy hamda qayta tayyorlash bosqichlari aniq belgilab berildi.

Dasturda quyidagi tamoyillar ilgari surildi:

- ta'limning uzluksizligi va uzviyligi;
- shaxs, davlat va jamiyat manfaatlarining uyg'unligi;
- ta'limni insonparvarlik va demokratik tamoyillar asosida tashkil etish;
- ilm-fan va ishlab chiqarish o'rtasidagi aloqani mustahkamlash.

Bu davrda 9 yillik majburiy va 3 yillik o'rta maxsus ta'lim tizimi joriy etildi. Akademik litsey va kasb-hunar kollejlari faoliyat yurita boshladi. 2000-yillardan boshlab barcha maktablar kompyuter texnologiyalari bilan jihozlandi, test tizimi joriy qilindi. “Istedod” jamg'armasi orqali yuzlab o'qituvchilar va talabalar xorijda tajriba orttirdilar.

Oliy ta'limda bakalavr va magistr tizimi shakllantirildi. Yangi oliygohlar, jumladan, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti, Tibbiyot akademiyasi, Andijon muhandislik-iqtisodiyot instituti faoliyatini kengaytirdi. 1997–2016-yillar ta'limni modernizatsiyaga tayyorlagan asosiy poydevor davri bo'ldi.

3-bosqich: Ta'limni modernizatsiya qilish va ochiqlik davri (2017–2020-yillar)

2017-yildan boshlab Prezident Shavkat Mirziyoyev rahbarligida ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayoni boshlandi. **“Harakatlar strategiyasi”** (2017–2021-yillar) doirasida ta'lim sohasini isloh qilish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylandi.

Bu davrda:

- 11 yillik umumiy o'rta ta'lim qayta tiklandi;
- Maktabgacha ta'lim vazirligi tashkil etildi;
- oliy ta'lim muassasalari soni 77 tadan 120 taga yetdi;
- xorijiy universitetlar filiallari (Webster, Yeosu, Ajou, Gubkin, Turin) ochildi;
- kredit-modul tizimi joriy qilindi;
- o'qituvchilar uchun "Ustoz" dasturi, "Pedagog obro'si" tashabbusi yo'lga qo'yildi.

Bundan tashqari, "Chet tillarni o'rganishni ommalashtirish" davlat dasturi, "Ilm, ma'rifat va raqamli iqtisodiyot yili" doirasidagi loyihalar amalga oshirildi. Shu orqali ta'lim tizimi xalqaro ochiqlik va raqobat muhitiga integratsiyalashdi.

4-bosqich: Raqamli va innovatsion ta'lim tizimiga o'tish davri (2021–hozirgacha)

2021-yildan boshlab O'zbekiston ta'lim tizimi **raqamli transformatsiya** bosqichiga o'tdi. "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida ta'limni raqamlashtirish, masofaviy o'qitish va onlayn platformalarni rivojlantirish siyosati olib borilmoqda.

Pandemiya davrida "Online maktab", "edu.uz", "ziyonet.uz" kabi loyihalar orqali masofaviy ta'lim tizimi joriy etildi. Oliy ta'limda elektron jurnal, onlayn test tizimi, kredit-modul asosida o'qitish yo'lga qo'yildi. "Milliy malaka tizimi"ni joriy etish orqali diplom va malaka sertifikatlari xalqaro tan olinadigan darajaga keltirilmoqda.

2022-yildan O'zbekiston PISA va TIMSS xalqaro baholash dasturlarida ishtirok eta boshladi. Bu ta'lim sifatini xalqaro mezonlar asosida baholash imkonini

berdi. Innovatsion texnologiyalarni joriy etish, sun'iy intellekt asosida ta'lim platformalarini yaratish va STEAM yo'nalishlarini rivojlantirish hozirgi bosqichning asosiy xususiyatlaridan biridir.

Xulosa

O'zbekiston ta'lim tizimi mustaqillikdan so'ng to'rt bosqichda izchil rivojlanib, sobiq ittifoq davridan meros qolgan tizimdan butunlay milliy, mustaqil va innovatsion modelga aylandi. 1991–1997-yillar ta'limning huquqiy asoslarini yaratgan bo'lsa, 1997–2016-yillar uni uzluksiz va zamonaviy tizimga aylantirdi. 2017–2020-yillar modernizatsiya, ochiqlik va xalqaro integratsiya davri bo'ldi. 2021-yildan esa ta'lim tizimi raqamli va innovatsion yo'nalishda rivojlanmoqda.

Bugungi kunda O'zbekiston ta'lim siyosati inson kapitaliga asoslangan iqtisodiy modelni yaratishga qaratilgan. Bu esa kelgusida mamlakatning raqobatbardoshligini, yosh avlodning ilmiy va ma'naviy salohiyatini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar (References)

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. — Toshkent: O'zbekiston, 2023.
2. “Ta'lim to'g'risida”gi Qonun. — 1997-yil 29-avgust.
3. “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi”. — Toshkent, 1997.
4. Karimov, I.A. (2008). *Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch*. Toshkent: Ma'naviyat.
5. Mirziyoyev, Sh.M. (2021). *Yangi O'zbekiston strategiyasi*. Toshkent: O'zbekiston.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ–4884-sonli qarori “2022–2026-yillarda xalq ta'limini rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risida”.
7. UNESCO. (2019–2023). *Education Development Reports*. Paris: UNESCO Publishing.
8. World Bank. (2020). *Modernization of Education in Uzbekistan: Policy Overview*. Washington DC: WB Press.

